

МИРО ГАВРАН (Miro Gavran, 1961, Горня Търнава, Хърватия) е романист и драматург със световна известност – професионален писател, който биографично живее в Загреб, но битието му на творец отдавна е напуснало националните граници на хърватската литература. Произведенията му са преведени на тридесет и осем езика и имат над 150 различни издания, а театралните постановки по негови пиеси в целия свят са над 200. Миро Гавран е сред малцината писатели в Европа, на чието творчество приживе е посветен фестивал – Gavranfest се провежда от 2003 година. На този драматургичен форум се играят единствено негови пиеси. Дебютната му драма – Креонтова Антигона (Kreontova Antigona, 1983), разглежда актуалната и за нашата съвременност тема за политическите манипулации. С нея писателят поставя началото на една от основните насоки в своето творчество, извеждаща от митологичното, историческото и литературното минало образи и теми с универсални послания. Сред ранните му драми се откроява Нощта на боговете (Noć bogova, 1986), в която основен е проблемът за отношенията между артиста и тоталитарната власт. Много съществен и потребен за Гавран се оказва идейният диалог с емблематични фигури на историческото

и артистичното битие на човечеството. Зад публичната фасада той разбулва сложни човешки същности и разтърсващи лични драми. В областта на драматургията към тази тематична категория се отнасят Любовите на Джордж Вашингтон (Ljubavi Georgea Washingtona, 1988), Чехов каза сбогом на Толстой (Џехов је Tolstoju rekao zbogom, 1988), Шекспир и Елизабет (Shakespeare i Elizabeta, 1992), Тайната на Грета Гарбо (Тajна Grete Garbo) и др.

Като прозаик Миро Гавран дебютира през 1989 г. с романа си Забравеният син (Zaboravljeni sin). В някои негови романи, като Юдита (Judita, 2001), Кръстителят (Krstitelj, 2002), Пилат Понтийски (Poncije Pilat, 2004), оживяват библейски персонажи, възплаващи екстремни човешки страсти и исторически обрати. Романът Единственият свидетел на красотата (Jedini svjedok ljepote, 2009) има за цел да разбули неразгадаемата граница между истината и лъжата в любовта, пресъздавайки емоционалната история на възрастен мъж и 40 години по-млада от него мистериозна жена. Романът Приятелят на Кафка (Kafkin prijatelj, 2011) е посветен на вдъхновяващата история на приятелството между Макс Брод и Франц Кафка. Отличен е през 2012 г. с наградата на Хърватската академия на науките и изкуствата за литература и е номиниран за Международната награда за литература IMPAC Dublin за 2013 г.

Миро Гавран създава и забележителни прозаически произведения за деца и юноши.

Носител е на повече от двадесет национални и международни литературни награди, между които и Наградата за най-добър писател от Средна Европа за 1999 г. Член-кореспондент е на Хърватската академия на науките и изкуствата и на Руската академия за литература в Москва.

Българският читател познава твърде малка част от неговото творчество, представящо го предимно като романист: Опит да забравиш (Балкани, 2005) в превод на Александра Ливен, Юдит в превод на Людмила Миндова (Факел Експрес, 2007) и Единственият свидетел на красотата в превод на Александра Ливен (Фондация Българска литература, 2012). През 2017 г. предстои издателство „Парадокс“ да издаде още два романа – Приятелят на Кафка и Кръстителят, и двата в превод на Валентина Седефчева. Българската рецепция на драматургията на Миро Гавран намира израз в книгата Неочаквани комедии (Балкани, 2011).

„ОБИЧАМ ДА ПИША ЗА НЕОСЪЩЕСТВЕНОТО“

Разговор с Миро Гавран

– Какво мислите за сегашното състояние на хърватския театър? В какво положение е в сравнение с театъра в Европа?

– Съвременният хърватски театър предлага изобилие от различни типове поетика. В днешния хърватски театър всеки зрител може да на-

мери нещо добро за себе си. Нямаме доминираща поетика. Това е и добро, и лошо. Подобна е ситуацията и в повечето европейски страни. Във всяка държава ще намерите театри, които поставят на сцена доста скучни класически текстове. Ще намерите и театри, системно разчитащи на непотребни експерименти, които отблъскват публиката. Ще намерите и най-нужното, а това са драмите и комедиите, които по художествено убедителен начин поддържат нашата съвременност, като дават възможност на актьорите да изграждат запомнящи се образи.

Миро Гавран и Златка Неделчева, Загреб, май 2011

– Известен сте основно като драматург. Коя беше първата Ви крачка към прозата?

– На шестнайсет години започнах да пиша кратки разкази, но тогава нищо не публикувах. На двајсет започнах да уча драматургия в Академията за театър, филм и телевизия в Загреб. Бях само на двадесет и две години, когато дебютирах с първата си драма *Креонтова Атигона* в авторитетния загребски театър „Гавела“. Така за няколко години се наложих предимно като драматург, но през цялото време пишех и проза.

През 1989 г. публикувах сборника си с кратки разкази *Малки необикновени хора* (*Mali neobični ljudi*) и романа си *Забравеният син* (*Zaboravljeni sin*). Едва след това публиката видя, че еднакво обичам да пиша и драми, и проза.

– *В хърватската литература доминира трагичното. Какво е усещането да бъдеш един от позитивните писатели в съвременната хърватска литература?*

– Мнозина критици и литературни теоретици са забелязали моята положителна нагласа към живота. Дори и когато описвам герои, които се намират в драматична ситуация, предлагам на читателите и зрителите своеобразен катарзис и позитивен поглед към човешката съдба. Това е свързано с моя характер и гледна точка. По принцип мисля, че е най-добре писателят да създава и описва светове, които са му близки и са в хармония с характера му.

– *Струва ми се, че обичате да пишете за любовта, която не е възможна в този живот. Има много случаи на истински, но в същото време неосъществени докрай любовни взаимоотношения: Емил и Клара (Клара), Маргита и Тибор (Маргита), Макс Брод и Юлия (Приятелят на Кафка), Стела и професора по литература (Единственият свидетел на красотата). Неосъществената любов – това ли е Вашата любима тема?*

– В широк смисъл може да се каже, че любимата ми тема са мъжко-женските взаимоотношения. Това е темата, която с удоволствие разработвам в романите, драмите и комедиите си. Наистина добре сте забелязали, че разработвам и темата за неосъществената любов. Тя е особено изразена в последните ми два романа – *Единственият свидетел на красотата* и *Приятелят на Кафка*. Хората, които не са осъществили емоционалните си взаимоотношения, които не са имали щастието да намерят емоционалната си половинка и да я задържат, са изключително интересни за литературата, затова обичам да пиша за тях.

– *Кои хора според Вас са „малки и необикновени“?*

– В първите си прозаически текстове пишех за хората от хърватската провинция, които са наши съвременници и по много неща приличат на обикновения човек. В същото време исках по-голямата част от тези герои да имат необичаен съдбовен знак и с това да се различават от ма-

сата хора. Тази първа прозаическа книга с кратки разкази кръстих *Малки необикновени хора*. Такива герои имам и в ранните си романи *Забравеният син* и *Как чупехме крака*.

– Приятелят на Кафка е най-новият Ви роман. Дълго време у Вас е живяла идеята за него. В романа Единственият свидетел на красотата главният герой е чел роман Приятелят на Кафка, но от друг автор (тази книга всъщност не съществува). Още тогава сте имали идеята и вдъхновението за този роман. Как идеята се превърна в роман? Как успяхте да обедините биографични факти и фикция?

– Франц Кафка винаги ми е бил интересен като писател и човек, който е имал драматична и необикновена биография, човек, изпълнен с фрустрации и страхове. Още по-интересни ми бяха взаимоотношенията му с неговия приятел и колега Макс Брод. Той е направил повече за утвърждаването като писател на Кафка, отколкото за своето собствено литературно дело. Отдавна съм проучил биографиите им, но едва когато в тези истории вплетох женски образи и добавих широкия спектър на междуполовите взаимоотношения, любовта и еротиката, стигнах до история, в която литература и живот взаимно се преплитат и създават. Тази идея присъства и в *Единственият свидетел на красотата* – с тази разлика, че в този роман всички герои са измислени и действието се развива в нашата съвременност в Загреб и Малта.

– Има ли тема, която все още не сте разработвали, а бихте искали?

– След три романа, вдъхновени от Библията – *Юдита*, *Кръстите-лят* и *Пилат Понтийски*, мечтаех да напиша роман за свети ап. Павел, но не успях да намеря правилната формула и се отказах.

– Като творец постоянно градите нови герои, характери, възможни съдби. Кое е по-трудно – да създадеш един герой или да определиш съдбата му? От всички драматургични и прозаически герои, които някога сте създали, кой Ви е бил най-труден за изграждане?

– Съдбата определя характера, а понякога характерът определя съдбата. Те взаимно се преплитат, трудно ми е да градя само едното, създавам ги едновременно. А от всички герои, които съм създал, най-трудно ми беше да изградя главния герой на романа *Забравеният син* – умствено изостанал младеж на двайсет години, който има съзнание на десетго-

дишно дете. Беше ми трудно да създам и женските образи в най-играната ми драма *Всичко за жените*, която досега е имала тридесет и една премиери в целия свят. В тази драма играят три актриси, всяка от тях има по пет женски роли в пет различни истории, които се преплитат. Тук трябваше да се намери правилната мярка на образите и историите, някои от които са драматични, други комични, а трети гротескни.

– *Как Ви повлия падането на Берлинската стена? Това събитие промени ли съдбата на хърватския писател и артист въобще?*

– Радвах се при падането на Берлинската стена, защото смятам, че всички народи заслужават свобода. Всеки човек заслужава паспорт, работа и възможност да избира къде да живее. Всичко това, както и войната, избухнала в Хърватия след падането на Берлинската стена, оказа голямо въздействие върху мен. Важно е и при най-драматичните събития да успеем да съхраним поне човечността, приятелството, семейството и да сме способни да различим добро от зло.

– *Кои са най-новите теми в съвременната хърватска литература?*

– Днешната литература в по-голямата си част е обърната към нашата съвременност. Хърватските писатели се опитват да пишат за всичко, през което сме минали – падането на Берлинската стена, войната и военните години. Петдесетина години наред се писаха текстове, които по лош начин копираха живота на големите западни градове. Все пак хърватската реалност е по-различна и затова такива текстове не ми допадат особено в качеството ми на техен читател. Съжалявам, че в хърватската и в световната литература се пише все повече за повърхностното, външното, материалното, като същевременно се занемаряват духовните и психологическите теми. Ако днес се появи Достоевски, всички в Европа и Америка биха го сметнали за чудак, трудно би пробил, трудно би се утвърдил като писател. А това не ми харесва.

– *Какво мислите за днешните културни взаимоотношения между България и Хърватия?*

– Все още тази връзка не е на това високо ниво, на което може да бъде. Но през последните години забелязвам, че нещата се развиват в позитивна посока. Имах възможността да посетя България и да бъда в София и Пловдив. Щастлив съм, че във вашата страна любовта към ли-

тературата и изкуството се усеща толкова силно. Имам късмета да познавам някои стойностни хора от България, приятно ми е, че у вас се играят мои драми и се печатат мои книги. Щастлив съм, че мога да чета и български писатели на хърватски език.

– Планирате ли да издадете още някой роман или да поставите на сцена още някоя драма в България?

– И при вас, както и при нас в издаването на книги всичко върви бавно и винаги са възможни неприятни изненади. По-добре да изчакаме това да се случи и тогава да разговаряме за него.

Разговора води **Златка Неделчева**